

ДЖУЛИАН БАРНС ИСТОРИЯТА НА МАТС ИСРАЕЛСОН

Превод от английски: Димитрина Кондева, —

chitanka.info

Пред църквата, чийто олтар с дърворезба бе донесен от Германия по време на Трийсетгодишната война, имаше коневръз с шест бокса. Сковани от бял бор, изсушен в дъскорезницата на един хвърлей от градския площад, те бяха без дърворезба, дори без номера. Ала семплият им вид и привидната достъпност бяха подвеждащи. В главите на тези, които язدهа до църквата, както и на тези, които пристигаха пеша, боксовете бяха номерирани от първи до шести — от ляво на дясно — и бяха запазени за шестимата най-важни мъже в околността. Ако някой странник се подлъжеше, че има право да върже там коня си, докато се черпи в гостилницата, то на излизане откриваше, че добичето му се е запиляло надолу към брега на езерото.

Притежателят на всеки отделен бокс бе определян поименно — или по силата на дарение, или в изпълнение на завещание. Ако вътре в църквата някои скамейки бяха запазени за определени фамилии поколения наред, независимо от достойнствата им, то навън важаха съображения за граждански заслуги. Някой баща можеше да пожелае да преотстъпи бокса на най-големия си син, но ако момчето се окажеше разхайтено, дарението се отразяваше зле на репутацията на бащата. Когато Халвар Беригрен се отдаде на аквавит, разгул и атеизъм и прехвърли собствеността на третия бокс на някакъв пътуващ точилар, неодобрението не се стовари върху точиларя, а върху Беригрен и скоро срещу няколко риксдалера бе избран по-подходящ правоприемник.

Когато Андерш Буден получи четвъртия бокс, никой не се изненада. Управителят на дъскорезницата бе известен със своето трудолюбие, скромност и привързаност към семейството си. Макар да не бе прекалено набожен, той правеше благодеяния. Една есен, когато уловът бе добър, напълни една яма със съчки и стърготини, сложи отгоре метална решетка, опече един елен и го раздаде на работниците си. Макар да не бе родом оттук, той се бе заел да показва на другите забележителностите на града. По негово настояване новодошлите волю-неволю се озоваваха на върха на църковната камбанария. Облегнат на огромната камбана, Андерш им показваше тухларната; и приюта за глухоними зад нея; а по-нататък, макар да не се виждаше оттук, бе статуята, поставена на мястото, където през 1520 година бъдещият крал Густав Ваза бе държал реч пред далекарлийците. Въодушевеният Андерш, едър брадат мъж, дори им предлагаше

поклонение по склоновете на Хьокберг, за да видят наскоро поставената каменна плоча в памет на съдията Йоханес Шернбок. В далечината едно параходче прекосяваше езерото; долу, пред църквата, доволно тъпчещ в своя бокс, чакаше конят му.

Клюката говореше, че Андерш Буден прекарва толкова време с гостите на града, за да се прибира по-късно. Клюката отговаряше, че първия път, когато поискал ръката на Гертруд, тя му се изсмяла в лицето и чак след като се разочаровала в любовта си към сина на Маркелиус, започнала да забелязва добродетелите му. Клюката предполагаше, че когато бащата на Гертруд отишъл при Андерш и му предложил да поднови ухажването, преговорите не били лесни. След първия отказ управителят на дъскорезницата се бил почувствал като натрапник, дръзнал да направи предложение на такава даровита и артистична жена като Гертруд, която навремето бе свирила клавирни дуети с прочутия Шьогрен. Но доколкото клюката можеше да прецени, бракът се бе оказал успешен, макар жена му публично да го наричаше досадник. Имаха две деца, но лекарят, който изразждал второто, бе посъветвал госпожа Буден да не забременява повече.

Когато аптекарят Аксел Линдвал и жена му Барбру се заселиха в града, Андерш Буден ги качи на камбанарията и им предложи да ги разходи по Хьокберг. Щом се прибра, Гертруд го попита защо не носи значката на Шведския туристически съюз.

— Защото не членувам в него.

— Трябва да те направят почетен член — заяде го тя.

Андерш се бе научил да превъзмогва сарказма на жена си с педантичност, като отговаряше на въпросите ѝ буквално, сякаш нямаха подтекст. Това още повече я вбесяваше, но за него бе необходим щит.

— Изглеждат симпатично семейство — отбеляза с равен глас той.

— Ти всички харесваш.

— Не, скъпа, мисля, че не си права. — Искаше да каже например че в този момент нея лично не я харесва.

— По-внимателно преценяваш дърветата, отколкото представителите на човешкия род.

— Дърветата, скъпа, са много различни едно от друго.

Появата на семейство Линдвал не предизвика особен интерес в града. Тези, които се обръщаха към Аксел Линдвал за професионален съвет, намираха, че е безупречен аптекар: спокоен и сериозен човек, който ги ласкаеше, като вземаше присърце всичките им оплаквания, сякаш страдаха от смъртоносни болести, за които все пак се намира лек. Беше нисък и русоляв; клюката се обзалагаше, че ще затлъстее. Мисис Линдвал по-рядко биваше обсъждана, тъй като не бе нито заплашително хубава, нито съвсем безлична, нито повлекана, нито прекалено наконтена, нито нахална, нито затворена. Беше просто нечия млада съпруга и още нямаше за какво да я одумват. Като пришълци семейство Линдвал не се натрапваха, на което се гледеше с добро око, но редовно ходеха на църква, на което също се гледеше с добро око. Клюката говореше, че когато Аксел за пръв път качил Барбру на лодката, която си бяха купили това лято, тя го попитала притеснено: „Аксел, сигурен ли си, че в езерото няма акули?“ Но честно казано, клюката не бе сигурна дали госпожа Линдвал не се е пошегувала.

Два пъти месечно, през вторник, Андерш Буден се качваше на параходчето, плаващо нагоре по езерото, да обиколи складовете, където съхнеха трупите. Бе застанал до парапета пред салона на първа класа, когато усети нечие присъствие.

— Госпожо Линдвал — рече той и в ума му изплуваха думите на жена му: „Брадикамата ѝ е по-сплесната и от на катерица.“ Смутен, той огледа брега и каза: — Ето я тухларната.

— Да.

След малко добави:

— И приюта за глухонеми.

— Да.

— Ама разбира се — каза той, осъзнавайки, че вече ѝ ги е показал от камбанарията.

Тя носеше сламена капела със синя панделка.

* * *

След две седмици пак я завари на параходчето. Имала сестра, която живеела на отсрещния бряг, точно зад Ретвик. Той се помъчи да я заинтригува с нещо. Попита я дали двамата със съпруга ѝ вече са посетили избата, където Густав Ваза се е крил от преследващите го датчани. Обясни ѝ за гората, как цветът и тъканта ѝ се променят през сезоните и как дори от палубата той отгатва как става това, докато някой друг щял да види само гъсти дървета. Тя любезно следеше сочещата му ръка; май в профил брадичката ѝ бе леко сплесната, а върхът на носа ѝ странно подвижен. Осъзна, че така и не се е научил да разговаря с жени и че досега това не го е притеснявало.

— Извинявайте — рече той. — Жена ми твърди, че трябва да нося значката на Шведския туристически съюз.

— Обичам, когато някой мъж ми разказва каквото знае — отвърна госпожа Линдвал.

Думите ѝ го объркаха. Дали бяха критика към Гертруд, насърчение за него или най-обикновена констатация?

Вечерта, докато се хранеха, жена му го попита:

— За какво си приказвате с госпожа Линдвал?

Не знаеше какво да отговори или по-скоро как да отговори. Прибягна до обичайното спасение чрез най-простото значение на думите и не показа изненада от въпроса.

— За гората. Обяснявах ѝ за гората.

— А тя прояви ли интерес? Към гората, искам да кажа.

— Израснала е в голям град. Преди да дойде в нашия край, не била виждала толкова много дървета.

— Е, Андерш — каза Гертруд, — в гората има дървета колкото щещ, нали?

Искаше да ѝ каже: гората ѝ се видя по-интересна, отколкото някога на теб. Искаше да ѝ каже: зловна си относно външността ѝ. Искаше да ѝ каже: кой ме е видял да разговарям с нея? Но нищо такова не каза.

През следващите две седмици той се улови да размишлява, че името Барбру е благозвучно, някак по-меко и приятно за слуха, отколкото... други имена. Хрумна му също така, че сърцето му запява при вида на синя панделка около сламена капела.

Във вторник сутринта Гертруд го изпрати с думите:

— Много поздрави на малката госпожа Линдвал. Внезапно му се дощя да каже: „Ами ако се влюбя в нея?“ Ала вместо това отвърна:

— Ако я видя, ще я поздравя.

На параходчето смотолеви обичайните досадни учтивости. Още щом потеглиха, започна да ѝ разказва каквото знаеше. Как растат дърветата, как дървеният материал се сече и прекарва. Обясни ѝ за разрязването на трупите на греди и на талпи. Обясни ѝ за трите части на ствола: сърцевина, ядро и беловина. При дървета, които са се развили напълно, сърцевината била най-широка, а беловината твърда и еластична.

— Дървото е като човека — каза той. — Трябват му седемдесет години да достигне зрелост, а на сто от него няма полза.

Разказа ѝ как веднъж при Бергсфорсен, където над бързея имало железен мост, стоял и надзиравал четиристотин мъже, които улавяли трупите, пуснати по реката, и ги складирали според обозначението на собствениците им. Като човек с опит той ѝ обясни различните системи за маркиране. Шведският дървен материал се отбелязвал с червени букви, като към по-некачествения се добавяла и синя ивица. Норвежките трупи имали и от двата края сини инициали на превозвача. Тези от Прусия били с резки някъде по средата. Руският материал носел сух щемпел или следа от чук върху напречното сечение. Канадското дърво било с черно-бели ивици. Американското се отбелязвало с червена креда по дължината.

— Нима сте виждали всичко това? — попита тя. Той си призна, че още не познава американската дървесина, само бил чел за нея.

— Значи всеки различава своите трупи, така ли? — попита тя.

— Разбира се. Иначе някой, току-виж, откраднал чужд материал. — Не можеше да отгатне дали не му се надсмива — всъщност на целия мъжки свят.

Внезапно откъм брега проблесна нещо. Тя примига и обърна лице към него. Сега странните черти на профила ѝ станаха хармонични: малката ѝ брадичка подчертаваше устните ѝ, върха на носа ѝ, големите ѝ сиво-сини очи... трудно бе да се опише, дори не знаеше удивление ли е това, което предизвикваше тя у него.

— Там има белведере. Сигурно е някой с далекоглед. Наблюдават ни.

Но последните му думи не прозвучаха уверено. Сякаш ги бе изрекъл друг човек.

— Защо?

Той не знаеше какво да отговори. Погледна към брега, където отново зърна проблясък. Смутен, започна да ѝ разказва историята за Матс Израелсон, ала някак объркано и много припряно, та не я заинтригува. Тя, изглежда, дори не разбра, че е истинска.

— Съжалявам — каза, сякаш доловила разочарованието му. — Нямам голямо въображение. Интересувам се само от това, което се случва в действителността. Легендите ми се струват... глупави. В нашия край е пълно с легенди. Аксел ми се кара, задето мисля така. Казва, че проявявам неуважение към родното си място. Хората щели да ме вземат за модерна жена. Но не е там работата. Просто имам слабо въображение.

Внезапното ѝ словоизлияние като че ли го успокои. Сякаш му даваше ориентир. Все още загледан в брега, той ѝ разказа за едно свое посещение на медния рудник край Фалун. Разказа ѝ само неща, които наистина са се случили. Разказа ѝ, че това е най-големият меден рудник в света след мините край Горното езеро; че в него се копае от тринайсети век; че входовете са близо до огромната гърловина, образувана при слягане на земните пластове в края на седемнайсети век; че най-дълбоката шахта е 420 метра; че в днешни дни годишният добив е около 400 тона мед плюс малки количества сребро и злато; че влизането струва два риксдалера; че стрелянето с пушка се плащало допълнително.

— Стреляне с пушка?

— Да.

— Но защо стрелят?

— Да събудят ехото.

Разказа ѝ, че посетителите обикновено телефонират предварително от Фалун да съобщят за пристигането си в рудника; че им дават миньорско облекло и придружител миньор; че стъпалата, по които се слиза, са осветени от фенери; че посещението струва два риксдалера. Вече ѝ го беше казал. Забеляза, че веждите ѝ са плътни и по-тъмни от косата ѝ.

— Искам да ида във Фалун — каза тя.

Същата вечер Гертруд му се видя гневна. Накрая тя изплю камъчето.

— Жената има право да изисква предпазливост от съпруга си, когато си урежда срещи с любовницата. — Всяка дума кънтеше като погребален удар от камбанарията.

Той я гледаше безмълвно. Тя продължи:

— Или може би трябва да съм благодарна за твоята наивност. Другите мъже поне биха изчакали, та да не ги виждат от брега, когато започнат да се натискат.

— Нещо си се объркала — каза той.

— Ако баща ми не беше толкова зает с търговията си — отвърна тя, — щеше да те убие.

— Тогава баща ти трябва да се благодари, че съпругът на госпожа Алфредсон, сладкарят зад църквата в Ретвик, също е много зает. — Излезе прекалено дълго изречение, но свърши работа.

Тази нощ Андерш Буден подреди всички обиди, които бе получил от жена си, и после ги складира на спретнатата купчина, като гредите в дъскорезницата. Ако тя е способна да повярва на това, помисли си той, значи е възможно да се случи. Само че Андерш Буден не искаше любовница, не искаше някоя жена на сладкар, на която да носи подаръци и за която да се хвали в кафенетата, където мъжете пушеха къси пури. Помисли си: разбира се, сега ми е ясно, влюбен съм в нея, откакто за пръв път я видях на палубата. Нямах да го осъзная толкова скоро, ако Гертруд не ми беше помогнала. Не съм се сещал, че сарказмът ѝ може да е полезен. Но този път така се получи.

През следващите две седмици той не си позволяваше да мечтае. Нямахше нужда да мечтае, защото всичко беше ясно, реално и окончателно. Вършеше си работата, а през свободните мигове мислеше за това как тя не слушаше внимателно историята за Матс Израелсон. Беше я взела за легенда. Не ѝ я разказа добре, самата истина. Така че започна да се упражнява като ученик, който наизустява стихотворение. Пак щеше да опита и този път тя щеше да разбере, че е действителна,

от начина, по който я предаваше. Историята беше кратка. Но важното бе да се научи да я разказва точно както ѝ бе разказал за посещението си в рудника.

През хиляда седемстотин и деветнайсета, започна той с известен страх, че далечната година може да я отегчи, но същевременно убеден, че това придава автентичност. През хиляда седемстотин и деветнайсета, започна той, застанал на пристанището в очакване на пристигащия параход, в медния рудник на Фалун открили труп. Трупът, продължи той, загледан в брега, бил на млад човек, Матс Израелсон, който изчезнал в мините преди четирийсет и девет години. Тялото му, съобщи той на чайките, които кресливо охраняваха парахода, било съвсем непокътнато и запазено. Причината за това била, обясни той на крайбрежното белведере, на приюта за глухонеми и тухларната, че изпаренията на медния сулфат попречили на разлагането. Разбрали, че това е трупът на Матс Израелсон, рече тихо той на докера, който улови хвърленото въже, защото бил разпознат от една сбръчкана старица, която го помнела от едно време. Четирийсет и девет години по-рано, завърши той, този път едва шепнейки в горещината на безсънната нощ, докато жена му похъркваше тихичко до него, а вятърът поклащаше пердето, четирийсет и девет години по-рано тази старица, тогава също тъй млада, била сгодена за Матс.

Спомни си как тя бе обърнала лице към него с ръка на парапета, без да крие венчалния си пръстен, и простичко бе изрекла: „Искам да ида във Фалун.“ Представяше си, че други жени биха му казали: „Мечтая си за Стокхолм“ или „Нощем сънувам Венеция“. Тези биха били предизвикателни дами в градски кожени палта, очакващи не толкова отговор, колкото прехласнато обожание. Но тя бе казала: „Искам да ида във Фалун“, и той бе онемял от простотата на тези думи. Сега се упражняваше да казва със същата простота: „Аз ще ви заведа там.“

Внуши си, че ако ѝ разкаже добре историята на Матс Израелсон, тя ще повтори думите: „Искам да ида във Фалун.“ И тогава той щеше да отговори: „Аз ще ви заведа там.“ И всичко щеше да е ясно като бял ден. Ето защо вложи усилия историята да зазвучи така, както щеше да ѝ хареса: проста, сурова, истинска. Щеше да ѝ я разкаже десет минути, след като потеглеха, на мястото, което вече смяташе за тяхно — до парапета пред салона на първа класа.

Повтори си я за последен път, когато стъпи на кея. Беше първият вторник на юни. Човек трябваше да е точен по отношение на датите. Като се започне с 1719-а. И се завърши с първия юнски вторник на лето господне 1898-о. Небето беше ясно, езерото чисто, чайките дискретни, гората по възвишението зад града пълна с дървета, прави и честни като човешки същества. Тя не дойде.

Клюката отбеляза, че госпожа Линдвал не е отишла на срещата с Андерш Буден. Клюката предположи, че са се скарали. Клюката предположи и тъкмо обратното — че са решили да се крият. Клюката се зачуди дали един управител на дъскорезница, който е случил да се ожени за притежателка на пиано, внесено от Германия, изобщо би удостоил с поглед невзрачната съпруга на аптекаря. Клюката отговори, че Андерш Буден открай време е един тъп дървар и че просто си търси жена от своята класа, както са свикнали да правят дърварите. Клюката добави, че съпружеските отношения в дома на Буден не били подновявани след раждането на второто им дете. Клюката бегло се зачуди дали клюката не е съчинила цялата история, но клюката реши, че най-неблагоприятното тълкуване на събитията обикновено е най-правдоподобното и в края на краищата най-вярното.

Клюката онемя или най-малкото позаглъхна, когато се разбра, че причината, поради която госпожа Линдвал не е отишла на гости при сестра си, е първата ѝ бременност. Клюката сметна това за неочаквано спасение на застрашената репутация на Барбру Линдвал.

Ето на, мислеше си Андерш Буден, една врата се отваря, а после се затваря, преди да си успял да прекрачиш прага. Хората имат толкова власт над съдбата си, колкото трупите с червено клеймо, избутани към средата на буйна река от мъже с дълги пръти. Може би той не беше нищо повече от това, за което го вземаха: прост дървар, имал късмета да вземе жена, която едно време е свирела дуети с Шьогрен. Но щом беше така и животът му нямаше да се промени отсега нататък, то тогава и той нямаше да се промени. Щеше да остане вкаменен, съхранен такъв, какъвто е в този миг... не, в мига, с който за малко се размина и който можеше да настъпи миналата седмица. Не съществуваше нищо на този свят, нищо, което жена му, църквата или

съгражданите можеха да направят, за да го отклонят от решението сърцето му никога повече да не трепне.

Барбру Линдвал не беше убедена в чувствата си към Андерш Буден, докато не осъзна, че ще прекара остатъка от живота си със своя съпруг. Първо се появи малкият Улф, а година по-късно и Карин. Аксел трепереше над децата, тя също. Може би това стигаше. Сестра ѝ се премести в далечния север, където растяха жълти диви малини, и всяка година ѝ изпращаше бурканчета конфитюр. През лятото двамата с Аксел обикаляха с лодката из езерото. Както се очакваше, той напълня. Децата пораснаха. Една пролет някакъв работник от дъскорезницата плувал пред параходчето и бил блъснат от него, а водата порозовяла, сякаш бил разкъсан от акула. Един пасажер, който стоял на предната палуба, даде показания, че го видял да плува спокойно до последния момент. Клюката твърдеше, че жената на жертвата ходела в гората с един от другите работници. Клюката добави, че е бил пиан, когато се обзаложил, че ще успее да мине точно пред носа на параходчето. Съдебното лице реши, че е оглушал от влязла в ушите му вода, и се произнесе, че смъртта е вследствие на нещастен случай.

Ние сме просто коне в своите боксове, каза си Барбру. Боксовете не са номерирани, но въпреки това знаем местата си. Няма друг живот.

Да бе успял някак да разгадае сърцето ми преди мен... Аз не разговарям така с мъжете, не ги слушам така, не ги гледам в очите по този начин. Защо не можа да разбере?

Първия път, когато отново го видя, и двамата разхождащи се семейно край езерото след църква, тя изпита облекчение, че е бременна, защото десет минути по-късно и прилоша, което в противен случай би било изтълкувано другояче. Докато повръщаше на тревата, се сети единствено за това, че би искала други пръсти да придържат главата ѝ в този момент.

Така и не срещна Андерш Буден сам; погрижи се за това. Един път, като го мерна да се качва пред нея на параходчето, се обърна и се отдалечи от нея. В църквата понякога зърваше тила му и си представяше, че чува гласа му отделно от молитвения хор. Когато излизаше навън, бе охранявана от присъствието на Аксел; вкъщи

децата винаги бяха край нея. Веднъж Аксел предложи да поканят семейство Буден на кафе; тя отвърна, че госпожа Буден непременно ще очаква да я почерпят с мадейра и пандишпан и дори тогава ще ги гледа отвисоко, аптекаря и жена му, някакви си пришълци! Предложението не се повтори.

Тя не знаеше какво да мисли за случилото се. Нямахте и кого да попита; прехвърляше в главата си подобни примери, но те всичките бяха недостойни и нямаха нищо общо с нейния случай. Не беше подготвена за постоянната, тиха, тайна мъка. Една година, когато малиновият конфитюр от сестра ѝ пристигна, тя погледна бурканчето: стъклото, металното капаче, муселинената шапчица върху него, надписания на ръка етикет, датата — датата! — и повода за всичко това, жълтия конфитюр, и си помисли: ето какво направих със сърцето си. И всяка година, когато бурканчетата пристигаха от север, тя си казваше все същото.

Отначало Андерш продължаваше да ѝ разказва шепнешком нещата, които знаеше. Понякога беше екскурзовод, понякога управител на дъскорезница. Можеше например да ѝ разкаже за наръчника „Дефектите на дървесината“. „Чашковидният зев“ е естествена пукнатина във вътрешността на ствола между два годишни пръстена. „Звездовидният зев“ се появява, когато плъзнат пукнатини в няколко посоки. „Сърцевидният зев“ се среща често при стари дървета и тръгва от ядрото на дънера към периферията му.

През следващите години, когато Гертруд му се караше, когато аквавитът го хванеше, когато любезни очи му казваха, че наистина е станал досаден, когато езерото замръзваше покрай брега и се устройваше надбягване с кънки до Ретвик, когато дъщеря му излезе от църквата като омъжена жена и той съзря в очите ѝ повече надежда, отколкото според него можеше да съществува, когато започнеха дългите нощи и сърцето му сякаш се затваряше за зимен сън, когато конят му внезапно спираше и започваше да трепери от нещо, което усещаше, но не виждаше, когато една зима старото параходче бе извадено на сух док и боядисано в свежи цветове, когато приятели от

Трондхайм го помолиха да им покаже медния рудник във Фалун и той се съгласи, а после, час преди тръгването, влезе в банята и напъха пръсти в гърлото си, за да повърне, когато минаваше с параходчето покрай приюта за глухоними, когато градът се променяше, когато градът си оставаше същият година след година, когато чайките напускаха местата си край кея, за да запицят в главата му, когато се наложи да ампутират до втората става левия му показалец, премазан от съборена талпа в един от складовете за сушене — при такива и при много други случаи той се сещаше за Матс Израелсон. С годините в съзнанието му Матс Израелсон се превърна от сбор ясни факти, с които можеш да дариш любимата си, в нещо по-неясно, но по-силно. Може би в легенда — легенда, от която тя не би се заинтересувала.

Беше му казала: „Искам да ида във Фалун“, и той трябваше само да отговори: „Аз ще ви заведа там.“ Сигурно ако му беше казала кокетно, подобно на въображаемите жени, „Мечтая си за Стокхолм“ или „Нощем сънувам Венеция“, той просто щеше да падне в краката ѝ, да купи билети за влака още на сутринта, да предизвика скандал и след месеци да се върне, пиан и разкаян. Но той не беше такъв мъж, защото тя не беше такава жена. „Искам да ида във Фалун“ бе прозвучало много по-опасно от „Нощем сънувам Венеция“.

Докато годините се нижеха и децата ѝ растяха, Барбру Линдвал понякога изтръпваше от ужасно опасение: че дъщеря ѝ ще се омъжи за сина на Андерш Буден. Това би било най-страшното наказание на света, мислеше си тя. Но в случая Карин си хареса Бо Викандер и не поглеждаше друго момче. Скоро и неговите, и нейните деца се задомиха. Аксел надебеля, задъхваше се от тлъстина в аптеката и тайно се страхуваше, че може погрешка да отрови някого. Гертруд Буден побеля и получи мозъчен удар, който я остави с една ръка върху клавишите на пианото. Отначало Барбру старателно късаше белите си косми, после започна да се боядисва. Успя да запази фигурата си, леко подпомогната от корсета, но ѝ беше все едно.

— Имаш писмо — каза Аксел един следобед с равен тон. Подаде ѝ го.

Почеркът ѝ беше непознат, а клеймото беше от Фалун.

„Драга госпожо Линдвал, аз съм в местната болница. Много бих искал да обсъдим с Вас един въпрос. Ще имате ли възможност да ме посетите някоя сряда? Искрено Ваш, Андерш Буден“

Подаде му писмото и го наблюдава, докато го четеше.

— Е? — рече той.

— Може би трябва да ида до Фалун.

— Разбира се. — Искаше да каже: разбира се, че трябва, говореше се, че си му любовница; така и не бях сигурен, но как не се досетих на какво се дължи внезапното ти охладняване и всички тези години на отнесеност? То е ясно. Но тя чу само: Разбира се, че трябва.

— Благодаря ти — каза. — Ще отида с влака. Може да се наложи да остана до другия ден.

— Разбира се.

Андерш Буден лежеше в леглото и обмисляше какво да каже. Най-сетне, след всички тези години — по-точно двайсет и три — бяха видели почерците си. Тази размяна, този първи нов поглед един към друг бе не по-малко интимен от целувка. Нейният почерк беше ситен, ясен, оформен в училище; по него не си личеше възрастта. Мина му през ум колко писма можеше да е получил от нея.

Отначало възнамеряваше да ѝ разкаже историята на Матс Израелсон във версията, която беше усъвършенствал. Тогава тя щеше да я познае и да разбере. Щеше ли наистина? Това, че историята беше в главата му всеки ден в продължение на повече от две десетилетия, не означаваше, че тя има спомен за нея. Можеше да го вземе за номер или игра и да се получи зле.

Но важното бе да не ѝ казва, че скоро ще умре. Така щеше да ѝ стовари несправедливо бреме. А най-лошото бе, че състраданието можеше да я подтикне да промени отговора си. И той искаше истината, а не легенда. Каза на сестрите, че ще го посети близка братовчедка, но тъй като тя страда от слабо сърце, не бива в никакъв случай да научава за състоянието му. Помоли ги да подстрижат брадата му и да го срещат. Щом си отидоха, той разтърка с малко прах за зъби венците си и пяхна осакатената си ръка под завивката.

Когато тя получи писмото, то ѝ се стори недвусмислено; или ако не недвусмислено, то поне необоримо. За пръв път от двацет и три години той я молеше за нещо; ето защо съпругът ѝ, комуто бе останала вярна, трябваше да я пусне. Така и стана, но оттам нататък нещата започнаха да стават неясни. Как трябваше да се облече за пътуването? Като че ли не съществуваха дрехи за такъв случай, който не беше нито празник, нито погребение. Продавачът на билети бе повторил „Фалун“, а началникът на гарата бе огледал пътната ѝ чанта. Почувства се съвсем уязвима — една дума само да ѝ кажеше някой, щеше да започне да обяснява живота си, намеренията си, целомъдрието си. „Отивам да видя човек на смъртно легло — щеше да каже. — Изглежда, има да ми съобщи нещо на сбогуване.“ Сигурно случаят беше такъв, нали? Сигурно умираше. Не можеше да си го обясни другояче. Иначе щеше да я потърси, когато децата им се задомиха, когато тя и Аксел пак останаха само двамата.

Взе си стая в хотела до пазара. Отново ѝ се стори, че хотелиерът оглежда пътната ѝ чанта, пита се омъжена ли е, какво я води насам.

— Идвам на свиждане в болницата — каза тя, макар че човекът не ѝ зададе никакъв въпрос.

В стаята си заразглежда втренчено желязната рамка на леглото, дюшека, съвсем новия гардероб. Никога не беше отсядала сама в хотел. Ето тук значи идваха жените, осъзна тя, онези жени. Почувства върху себе си очите на клюката — сама в стая с легло. Чудно как Аксел я бе пуснал да тръгне. Чудно как Андерш Буден я бе повикал без никакво обяснение.

Уязвимостта ѝ започна да се прикрива зад раздразнение. Каква работа имаше тя тук? Какво я караше да прави той? Сети се за разни книги, които бе чела, такива, каквито Аксел не одобряваше. В книгите се споменаваха сцени в хотелски стаи. В книгите се описваха бягства на влюбени двойки, но не и когато единият е в болница. В книгите се разказваше за трогателни венчавки на смъртното легло, но не и когато двамата са семейни. Какво предстоеше? „Много бих искал да обсъдим с Вас един въпрос.“ да обсъдим? Тя беше жена пред прага на старостта, която носеше малинов конфитюр на далечен познат отпреди двацет и три години. Като мъж той бе длъжен да ѝ обясни смисъла на всичко това. А тя беше направила повече от необходимото със самото

си идване тук. След толкова години, през които се бе старала да бъде почитена съпруга.

— Отслабнали сте.

— Казват, че така изглеждам по-добре — отвърна той с усмивка. Казват? Явно имаше предвид жена си.

— Къде е съпругата ви?

— Идва в други дни. — Какво щеше да си помисли персоналът? Съпругата му го посещава в тези и тези дни, а „тя“ само чака да види гърба ѝ.

— Реших, че сте много болен.

— Не, не — отвърна бодро той. Изглеждаше много изнервена — да, защо да не го каже, приличаше малко на катерица с неспокойни, стрелкащи се очи. Е, трябваше да я успокои, да каже нещо мило. — Добре съм. Ще оздравея.

— Помислих си... — започна тя и млъкна. Не, трябваше да си изяснят нещата. — Помислих си, че умираме.

— Ще надживея боровете на Хьокберг.

Седеше в леглото и ѝ се усмихваше. Брадата му беше току-що подстригана, косата му грижливо сресана. Оказа се, че не умира, а жена му беше в друг град. Зачака да чуе какво ще ѝ каже.

— Това е покривът на „Света Кристина“.

Тя се обърна, застана до прозореца и погледна към църквата. Когато Улф беше малък, винаги трябваше да се обръща с гръб към него, преди да ѝ сподели някаква тайна. Може би и с Андерш Буден трябваше да постъпи така. Тъй че тя се загледа в медния покрив, блеснал на слънцето, и продължи да чака. В крайна сметка мъжете говореха първи.

Мълчанието и обърнатият ѝ гръб го смутиха. Не беше го планирал така. Дори не бе успял да я нарече Барбру, да се обърне към нея свойски като към стара позната. Какво беше казала тя навремето? „Обичам, когато някой мъж ми разказва каквото знае.“

— Църквата е била построена в средата на деветнайсети век — започна той. — Не съм сигурен кога точно. — Тя не реагира. — Покривът е от мед, добита в тукашната мина. — Пак мълчание. — Но не знам дали е бил облицован по време на строежа или по-късно. Каня

се да проверя — добави той, опитвайки се да говори решително. И този път тя не каза нищо. Единственото, което чу, бе шепотът на Гертруд: „Значката на Шведския туристически съюз.“

Барбру усещаше как я обзема гняв. Тя, разбира се, не го познаваше и нямаше представа що за човек е. През всичките тези години бе живяла с една момичешка фантазия.

— Значи не умирате?

— Ще надживея боровете на Хьокберг.

— И се каните да дойдете в хотелската ми стая? — Каза го възможно най-рязко, с презрение към целия свят на мъжете с техните пури, любовници, дървени трупи и суетни глупави бради.

— Госпожо Линдвал... — Неочаквано съзнанието му се замъгли. Искаше да ѝ каже, че я обича, че винаги я е обичал и че мисли за нея през повечето... не, през всичкото време. „Мисля за теб през повечето... не, през всичкото време“ — това се бе подготвил да ѝ каже. А после: „Обичам те от мига, в който те видях на палубата. Оттогава насам ти ме крепиш жив.“

Но раздразнението ѝ го обезкуражи. Тя го мислеше за прелъстител. Така че думите, които си беше подготвил, щяха да прозвучат като думи на прелъстител. А и той в крайна сметка не я познаваше. Нито пък знаеше как да разговаря с жени. Хвана го яд на сладкодумните мъже, които умееха да свалят звезди. Хайде, престраши се, рече си той, доловил нейното раздразнение. И без това скоро ще умреш, така че кажи каквото ще казваш.

— Помислих си — започна той с грубия и агресивен тон на човек, който се пазари, — помислих си, госпожо Линдвал, че ме обичате.

Видя как раменете ѝ се вкамениха.

— Ах — възкликна тя. Тази мъжка суета. Колко погрешна представа бе имала за него през всичките тези години; смятала го беше за благоразумен, тактичен човек, когото едва ли не обвиняваше в неспособност да изрази чувствата си. А се оказа просто поредният мъж, който се държеше като героите в книгите, а тя поредната жена, която се бе подлъгала.

Все още с гръб към него изрече:

— Заблудили сте се. — И се обърна да погледне този долен, подсмивващ се женкар, който явно бе направил пътека до хотелските

стаи. — Но ви благодаря... — Не умееше да бъде саркастична и за миг се почуди как да продължи. — Благодаря ви, че ми показахте приюта за глухонеми.

Мина ѝ през ум да си прибере малиновия конфитюр, но прецени, че е некрасиво. Щеше да успее да хване вечерния влак. При мисълта да пренощува във Фалун ѝ призля.

Андерш Буден дълго време нямаше мисли в главата си. Гледаше как медният покрив постепенно потъмнява. Извади осакатената си ръка изпод завивката и я използва, за да разроши косата си. Бурканчето с конфитюр даде на първата сестра, която влезе в стаята му.

Едно от нещата, които бе научил в този живот и на които се уповаваше, бе, че от по-силната болка по-слабата минава. Защрака ли те зъб, не усещаш болката в навехнатия крак, премажеш ли си пръста, зъбоболът изчезва. Надяваше се — засега това беше само надежда, — че болките на рака, предсмъртните мъки, ще стопят сърдечното му страдание. Но не изглеждаше много вероятно.

Когато сърцето се съкруши, помисли си той, то се разцепва като дървото, по цялата дължина на талпата. В първите дни, когато постъпи в дъскорезницата, бе видял как Густаф Олсон взе една дебела дъска, заби в нея клин и леко го завъртя. Дъската се сцели по протежение на дървесните влакна, от край до край. Това беше всичко, което трябваше да се знае за сърцето: къде да забиеш клина. После със завъртане, с жест, с дума можеш да го разрушиш.

Когато се свечери и влакът потегли покрай притъмняващото езеро, където бе започнало всичко, когато срамът и угризенията отслабнаха, тя се помъчи да събере мислите си. Това бе единственият начин да потисне болката: да мисли ясно, да се интересува само от това, което се случва в действителност и което знаеше, че е истина. Едно бе разбрала: че мъжът, заради когото през последните двайсет и три години би напуснала съпруга и децата си във всеки един момент, заради когото би загубила репутацията и мястото си в обществото, с когото би избягала бог знае къде, не е и никога не е бил достоен за любовта ѝ. Аксел, когото уважаваше като добър баща и стълб на

семейството, много повече заслужаваше да бъде обичан. Ала тя не го обичаше, не и ако чувствата ѝ към Андерш Буден бяха мярката за нещата. И в това бе трагедията на живота ѝ, разкъсан между липсата на обич към мъжа, който я заслужаваше, и обичта към мъжа, който не я заслужаваше. Този, когото бе смятала за гротмачта на живота си, за ярък фенер на палубата, се бе оказал само измамно отражение във водата. Нищо реално. Макар гордо да изтъкваше, че ѝ липсва въображение и няма вкус към легендите, бе допуснала половината ѝ живот да премине в лекомислени мечти. Не можеше да се каже, че не е водила порядъчен живот. Но нима това доказваше целомъдрието ѝ? Ако бе поставена на изпитание, нямаше да издържи и един миг.

Докато си даваше ясна и реална сметка за всичко, срамът и угризенията я обзеха отново, още по-силни. Тя откопча маншета на левия си ръкав и измъкна навитата около китката избеляла синя панделка. Пусна я на пода на вагона.

Когато чу приближаването на файтона, Аксел Линдвал хвърли цигарата си в празната камина. Пое пътната чанта от ръцете на жена си, помогна ѝ да слезе и плати на файтонджията.

— Аксел — каза тя с ведър мил глас, щом влязоха вкъщи, — защо когато ме няма, винаги пушиш?

Той я погледна. Не знаеше как да реагира. Не искаше да ѝ задава въпроси, ако с тях би я принудил да го излъже. Или да му каже истината. Еднакво се страхуваше и от двете. Мълчанието се проточи. Е, помисли си той, не можем до края на живота си да живеем заедно в мълчание. Така че накрая отговори:

— Защото обичам да пуша.

Тя се засмя. Стояха пред незапалената камина; той все още държеше чантата ѝ. Досещаше се, че в нея са побрани всички тайни, всички истини и всички лъжи, които той не желал да чуе.

— Върнах се по-скоро, отколкото предвиждах.

— Да.

— Реших да не нощувам във Фалун.

— Да.

— Градът има дъх на медна руда.

— Да.

— Но покривът на „Света Кристина“ блести под лъчите на залязващото слънце.

— И аз така съм чувал.

Беше мъчително да гледа съпругата си в това състояние. От едната милостивост трябваше да я остави да изрече лъжите, които си е приготвила. Така че си позволи да попита:

— И как е... той?

— О, много е добре. — Тя не знаеше колко абсурдно звучи това, докато не го каза. — Но лежи в болницата. Много добре изглежда, но подозирам, че истината е друга.

— Обикновено хората, които са добре, не влизат в болница.

— Да.

Той съжали за сарказма си. Навремето един учител бе казал пред класа им, че сарказмът е проява на слабост. Защо се сети за това сега?

— И...

Досега не беше осъзнала, че ще трябва да опише посещението си във Фалун; не несъществените подробности, а целта му. На тръгване си бе представяла, че когато се върне, всичко ще бъде съвсем променено и ще се наложи само да обясни тази промяна, каквато и да бе тя. Тягостното мълчание я хвърли в паника.

— Искан боксът му да стане твой. Конският бокс до църквата. Номер четири.

— Зная, че е номер четири. Сега си лягай.

— Аксел — каза тя, — във влака си мислих как ще остареем. Колкото по-скоро, толкова по-добре. Струва ми се, че когато си стар, нещата стават по-лесни. Това възможно ли е според теб?

— Лягай си.

Когато остана сам, той отново запали цигара. Лъжата ѝ беше толкова безсмислена, че дори можеше да е истина. Но пак се стигаше до същото. Ако беше лъжа, то истината бе, че отиде да види любовника си, този път съвсем открито. Бившият ѝ любовник? Ако пък беше истина, подаръкът на Буден беше саркастична отплата за наскърбения съпруг от надсмиващия се любовник. От онези подаръци, които клюката обичаше и никога не забравяше.

От утре започваше остатъкът от живота му. Щеше да е различен, съвсем променен от мисълта колко голяма част от досегашния бе измамна. Щяха ли да му останат спомени, някакви мигове от

миналото, неопетнени от онова, което току-що се потвърди? Може би тя беше права, двамата трябваше да се постараят да остареят заедно и да се надяват, че с времето сърцата им ще станат безчувствени.

— Какво искате да кажете? — попита сестрата. Този пациент започваше да говори несвързано. Беше нещо обичайно в последните етапи на болестта.

— Рестото...

— Да?

— Рестото е за изстрелите.

— Какви изстрели?

— С пушка. Да събудят ехото.

— Моля?

Гласът му трепереше, докато повтаряше:

— Рестото е за изстрелите, които ще събудят ехото.

— Извинете, господин Буден, не разбирам за какво говорите.

— Тогава се надявам никога да не разберете.

* * *

На погребението на Андерш Буден ковчегът му, скован от бял бор, изсушен и набичен на един хвърлей от градския площад, бе поставен пред резбования олтар, донесен от Германия по време на Трийсетгодишната война. Викарият оприличи управителя на дъскорезницата на високо дърво, повалено от Божията брадва. Не за пръв път паството чуваше това сравнение. Пред църквата конски бокс номер четири стоеше празен в знак на почит към покойника. Той не беше посочил приемник в завещанието си, а синът му живееше в Стокхолм. След съответното допитване боксът бе присъден на капитана на параходчето, видна личност с граждански заслуги.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.